

Drie nieuwe klassen eerstejaarsleerlingen vmbo, een gemiddelde leerachterstand op begrijpend lezen van meer dan 40 procent en de wens om te differentiëren. Yvonne Sipma, remedial teacher en taalcoördinator op het Mediacollege Amsterdam, waar ruim driehonderd leerlingen vmbo-onderwijs volgen, ging samen met de docenten Nederlands de uitdaging aan. Alle eerstejaarsleerlingen krijgen les in begrijpend lezen met *Diataal*, ondersteund door ICT. De eerste resultaten zijn positief. Zowel voor de docenten als voor de leerlingen.

Tekst: Yvonne Sipma

Begrijpend lezen op het vmbo verbeteren met Diataal en ICT

De achterstanden van onze leerlingen op begrijpend lezen liegen er niet om dit jaar. Gemiddeld meer dan 40 procent. We hebben als team besloten dat ik als remedial teacher leerlingen niet meer alleen in kleine groepjes na de les zal remediëren, maar mijn actieradius zal vergroten tot de lessen Nederlands. Op deze manier kan ik samen met de docent meer leerlingen tegelijk helpen. De leerlingen die daarnaast nog ondersteuning nodig hebben, krijgen extra remedial teaching in een kleine groep na de les. Het selecteren van een methode voor deze 'lessen nieuwe stijl' is niet eenvoudig. Het moet een aanvulling zijn op onze schoolmethode *Nieuw Nederlands*, differentiëren naar niveau en mogelijkheden bieden voor verschillende werkvormen. Ook moet de methode aansluiten op onze onderwijsvisie. De kernbegrippen daarin zijn: 'creatief, technisch, uit leerlingen halen wat er in zit en opbrengstgericht werken'. In aansluiting hierop moet de methode te combineren zijn met ICT. Onze leerlingen geven namelijk aan het werken met ICT leuk te vinden en op die manier hopen we de betrokkenheid bij de lessen te vergroten.

DE ZOEKTOCHT

Online platform *Leraar 24* meldt hierover: 'ICT in het onderwijs kan een belangrijke bijdrage leveren aan het verhogen van het rendement. Leraren kunnen meer doen in minder tijd en geven met meer plezier les. Motivatie en schoolprestaties van leerlingen nemen toe en ze kunnen beter worden ondersteund bij zelfstandig werken en samenwerkend leren.'

Ik laat de door mij diverse ingezette methodes om te remediëren op begrijpend lezen de revue passeren. *Nieuwsbegrip* dat gekoppeld is aan een actueel nieuwsfeit waar een tekst met vragen uit voortkomt en een of meer leesstrategieën, is goed te gebruiken in kleine groepen. Vooral het 'modellen', waarbij je hardop denkend voordoet hoe je betekenis geeft aan een tekst, jezelf hardop vragen stelt over de tekst, zet de leerlingen aan dit ook te gaan doen. De vijf evidence based leesstrategieën (voorspellen, ophelderen van onduidelijkheden, samenvatten, vragen stellen en relaties/verwijswoorden) zijn goed in te zetten. Maar de opdrachten blijken toch vaak te moeilijk en te langdurig voor de leerlingen.

De succesvolle *#BOOK leestraining* is helaas nog geen optie, omdat deze methode zich in de pilotfase bevindt. Het volledig digitaal en adaptief programma *Muiswerk*, werkt prima voor het remediëren op individueel niveau, maar leent zich minder als methode voor het begeleiden van grotere groepen. *Diataal*, een *evidence based* digitaal toetsprogramma sluit beter aan. Hacquebord (2014): 'Scholen in het voortgezet onderwijs die voor *Diataal* kiezen in plaats van voor de Cito-voltoetsen doen dit omdat ze toetsen vooral diagnostisch willen gebruiken in plaats van leerlingen te plaatsen ('determineren') in een bepaald niveau van voortgezet onderwijs.'

Als remedial teacher ben ik gecharmeerd van deze methode omdat het de mogelijkheid biedt om te signaleren, diagnos-

DIATAAL ONDERSCHIEDT DE VOLGENDE LEZERSTYPEN

Probleemlezer

Heeft een zwakke totaalscore. Zowel op microniveau (woord-zinsniveau), mesoniveau (alinea-niveau) en macroniveau (tekstniveau). Laat deze leerlingen eerst woordgerichte oefeningen doen en daarna ook strategie-oefeningen bij voldoende tijd of extra tijd. Deze leerlingen kunnen ook aan de slag met een lager niveau.

Compenserende lezer

Heeft moeite met begrip op microniveau (woord- en zinsniveau). Deze onvoldoende microscore wordt gecompenseerd door een relatief sterke mesoscore (alinea-niveau) en een lage macroscore (tekstniveau). Laat deze leerling bij de keuze-opdracht de woordgerichte oefeningen doen. Laat deze leerlingen ook een woordschrift bijhouden.

Schoolse lezer

Heeft voldoende microscore (woord- en zinsniveau) maar een zwakke mesoscore (alinea-niveau) en/of macroscore (tekstniveau). Laat deze leerling de strategie-gerichte oefeningen doen.

ticeren en te differentiëren naar referentieniveau. Bovendien werken ze met verschillende lezerstypen bij de zwakke lezers. Deze lezerstypen geven inzicht in de soort leesproblemen die de zwakke lezers hebben. Zie daarvoor het kader waar de diverse lezerstypen worden beschreven. De letterscore (A t/m E) vergelijkt de prestatie van de leerling met de landelijke norm. In het vervoltraject, na de toets, kan ik gebruikmaken van *Diaplus*, een online tekstenbank met kant-en-klaar lesmateriaal in de vorm van teksten, werkbladen en antwoordbladen. Dit sluit aan op de toetsresultaten, de lezerstypen en het

'Motivatie en schoolprestaties van leerlingen nemen toe bij inzet van ICT in de lessen'

biedt mogelijkheden om teksten op onderwerp te zoeken en op oefeningen voor de verschillende lezerstypen. Een tekst met bijbehorend werkblad bevat genoeg materiaal om er een hele les van te maken. De leerlingen die de toets hebben gemaakt, krijgen het digitale tijdschrift *Lees>>* toegestuurd, waarin zij teksten op het door hun gescoorde niveau vinden.

VERSCHIL MET CITO

Na de aanschaf voer ik de leerlingen in in het systeem van *Diataal* zodat ze hun toetsen digitaal en online kunnen maken. Dat valt nog niet mee. Maar met hulp van de helpdesk is de klus binnen een dag geklaard. De dyslectische leerlingen

kunnen de toets met audio-ondersteuning maken of de tekst vergroten. Al bij het maken van de toets begint het differentiëren, legt het programma uit: 'Het programma begint met teksten van het niveau dat de docent heeft ingevoerd als het meest geschikte startniveau. Maar als de prestaties van de leerling tijdens het toetsen daartoe aanleiding geven, zal de toets moeilijkere of juist makkelijkere teksten aanbieden. Op deze manier worden leerlingen op hun eigen niveau getoetst.' (Hacquebord et al., 2005).

Meteen na de toetsafname zijn de resultaten online beschikbaar. Ik krijg een helder overzicht van het Meijerinkniveau van de leerlingen en ik weet snel welke leerlingen behoefte hebben aan extra uitleg van moeilijke woorden (compenserende lezer), leesstrategieën (schoolse lezer) en bij wie het ontbreekt aan leesmotivatie (probleemlezer). Zodoende kan er snel gerichte ondersteuning gegeven worden. Tijdens de eerstvolgende leerlingbespreking vertaal ik de scores van de leerlingen met lezerstypen in handelingsadviezen voor de vakdocenten, zodat ook zij de leerlingen de ondersteuning kunnen geven die zij nodig hebben. Omdat de termen schoolse en compenserende lezer nog niet goed ingeburgerd zijn, worden ze als handelingsadvies vertaald met 'let op of de stof begrepen is' en 'leg moeilijke woorden uit'.

Ik kan het niet laten om de resultaten van de toetsen naast de resultaten van Cito Volgsysteem te leggen. Er is een verschil te zien in de scores op de referentieniveaus bij 34 van de 65 leerlingen, wat neerkomt op 52 procent. Van deze leerlingen scoort 62 procent bij *Diataal* een hoger niveau dan bij de Citotoets en 39 procent een lager niveau. De grootste groep afwijkende scores zit bij onze vmbo gemengde-leerwegaanpak. Waarom bestaan die verschillende resultaten tussen beide toetsen? Kan het te maken hebben met het moment van afname (er zit anderhalve maand tussen de afname-momenten)? Of misschien met het adaptieve karakter van de *Diatekst*-toetsen? Of geeft een leerling het misschien sneller op als hij een toets niet begrijpt? Zowel de toetsen van *Diataal* (zonder auteur, 2014) als Cito (Van Til, 2011) zijn gekoppeld aan de referentieniveaus. Misschien dat deze verschillen tussen

de beide toetsen minder worden als de normen voor de toetsen definitief zijn vastgesteld door het College voor Examen?

COMPUTERSTRESS

Na het toetsen wordt gestart met het oefenmateriaal van *Diaplus*. De inlogcodes die de leerlingen hebben gekregen om de toets te maken, doen vermoeden dat zij zelfstandig kunnen inloggen op de site van *Diataal*. Niets is minder waar.

'Met het oog op de remediëring weet je door de diagnostische toetsen van Diataal met lezerstypen goed hoe je de leerlingen moet ondersteunen'

Ze kunnen alleen inloggen om een toets te maken. Daar gaat het idee van werken aan tekstbegrip met ICT-ondersteuning. Een collega die veel weet van ICT doet de suggestie om de materialen voor de lessen in onze eigen Elektronische Leeromgeving (ELO) van Magister te uploaden. Op die manier kunnen ze in ieder geval tijdens les de computer gebruiken. Zo gezegd, zo gedaan: alle magazines, de teksten en bijbehorende werk- en antwoordbladen op de verschillende niveaus voor onze leerlingen staan nu in de *Studiewijzer Diataal* van de ELO. We kwamen er niet onderuit om de werkbladen wel ouderwets te kopiëren voor de leerlingen.

Vol goede moed begon de eerste les. Helaas blijkt dat we niet helemaal kunnen vertrouwen op de techniek: de pdf's zijn niet te openen en op sommige computers werkt Claroread niet zodat de teksten niet voorgelezen kunnen worden. Alsnog worden de papieren versies van de teksten en antwoordbladen ingezet en bestellen we het digitale tijdschrift *Lees*>> in druk.

Ondanks alle computerstress vinden de leerlingen het leuk om met de teksten te werken. Ze gebruiken internet om in-

WAT VINDEN DE LEERLINGEN EN DE DOCENTEN ERVAN?

Docent Johan: "Ik vind *Diataal* een nuttig programma. De teksten zijn aantrekkelijk, de leerlingen werken op hun eigen niveau, je kunt rekening houden met verschillende tempo's van leerlingen en de leerlingen krijgen extra aandacht van de rt'er. Hierdoor voelt de leerling zich meer begrepen en is hij ook bereid om iets extra's te doen. Het motiveert de leerling om te werken en met de extra ondersteuning komt hij verder."

Leerling Youssri (13): "*Diataal* is niet saai, omdat ik elke keer een andere tekst met een ander onderwerp heb. De opdrachten waren niet moeilijk en sommige vragen vond ik grappig. Bijvoorbeeld of heksen ook mannen kunnen zijn. Bij sommige vragen denk ik: chips, die weet ik niet en dan moet ik echt goed nadenken."

Leerling Ayman (12): "De teksten vond ik interessant. Over Rembrandt wist ik niet dat hij arm werd. De opdrachten vond ik best moeilijk. Soms lees ik de tekst twee of drie keer om het antwoord te vinden. Voor de opdrachten met moeilijke woorden gebruik ik twee woordenboeken: het woordenboek op internet en het echte woordenboek. Dat de antwoorden op Magister staan vind ik fijn, want dan kan ik mijn werk snel nakijken. Ik wil er graag mee doorgaan."

formatie op te zoeken, ze werken met (digitale) woordenboeken en overleggen samen over de vragen. Ik kan zelfs volgens plan aansluiten bij de zwakke lezers om te remediëren. Vooral de speciale oefeningen met woordenschatopdrachten en het inzetten van verschillende leesstrategieën voor de verschillende lezerstypen nodigen uit tot het gebruik van nieuwe woorden en tot het herlezen van de tekst. Door het 'modellen' van de leesstrategieën kunnen ook deze zwakke lezers zich de leesstrategieën eigen maken, zodat ze deel gaan uitmaken van hun geautomatiseerde leesproces en kan er een transfer plaatsvinden naar andere momenten waarop gelezen wordt.

BOVEN HUN NIVEAU WERKEN

Als er een aantal weken verstreken is komen de vragen van de leerlingen: "Mag ik ook op 2F werken met een score van 1F?", "Waarom kunnen we de antwoorden niet digitaal maken en inleveren?" en "Kunnen we onze eigen teksten zoeken bij *Diataal*?" Tja, waarom eigenlijk niet? De handleiding van *Diaplus* (zonder auteur, 2014) meldt dat de leerlingen kunnen worden uitgedaagd door het materiaal aan te bieden op één niveau hoger dan de toetsscore, de zone van de naaste ontwikkeling. Bij een tekst op een hoger niveau worden de gemiddelde zinslengte, gemiddelde woordlengte, het percentage basiswoorden en de tekst langer. Samen met het oordeel van een panel van deskundigen zijn deze eigenschappen van een tekst volgens *Diataal* bepalend voor het tekstniveau (Van de Mortel en Ballering, 2014).

Genoeg uitdaging en mogelijkheden om te differentiëren dus. Een helpdeskmedewerker van *Diataal* geeft echter aan dat het nog niet mogelijk is om antwoorden digitaal in te leveren, dat leerlingen ook nog geen eigen teksten kunnen zoeken en ook het aanbieden van een elektronische leeromgeving zit er nog niet in. Mede omdat er vanuit andere scholen nog geen behoefte aan is. Bij ons blijven de materialen daarom op onze ELO staan. Qua ICT is er ook de wens om bij het klassikaal opstarten van een les van online materialen gebruik te maken.

Wij gebruiken daarvoor het gratis programma *BlendSpace*, waarin je je les goed kunt vormgeven rondom een thema, met lesdoelen, uitleg over de leesstrategieën die aan bod komen enz.

Yvonne Sipma is neerlandicus en dyslexicoach en is sinds ruim drie jaar remedial teacher en taalcoördinator op het Mediacollege Amsterdam. Zij heeft de opleiding Master SEN remedial teacher gevolgd bij Fontys. Sinds dit schooljaar is zij redactielid bij Tijdschrift voor Remedial Teaching.

SLAAT HET AAN?

Na een paar weken blijkt dat *Diataal* een goede aanvulling op het programma van Nederlands is om tekstbegrip gedifferentieerd aan te leren en tegelijkertijd te remediëren. De leerlingen zijn gemotiveerd om de teksten te lezen. De vragen zijn uitdagend en stimuleren het inzetten van internet als kennisbron, de verwerkingsopdrachten zijn origineel en zetten de leerlingen aan om samen te werken. Met het oog op de remediëring weet je door de diagnostische toetsen met lezerstypen goed hoe je de leerlingen moet ondersteunen. Het is een aanwinst voor de r'er en voor de lessen Nederlands, die ik iedere vmbo kan aanraden. Ik hoop alleen dat er een ELO komt met de mogelijkheid om werk digitaal te maken en in te leveren en dat er een overzicht komt met *evidence based* leesstrategieën.

Meer info over *Diataal* is te vinden op: www.diataal.nl

Correspondentieadres: yvonne.sipma@gmail.com

LITERATUUR

Hacquebord, H. (2014). Kansen voor alternatieve toetsen?. In: Didactief online. Verkregen op 25-11-2014 via: <http://www.didactiefonline.nl/disclaimer/47-uncategorised/11969-kansen-voor-alternatieve-toetsen>.

[http://www.diataal.nl/downloads/Diataal - Verantwoording en normering %282005%29.pdf](http://www.diataal.nl/downloads/Diataal-Verantwoording-en-normering%282005%29.pdf)
Leraar 24 (zonder jaar). Dossier: ICT in het onderwijs. Verkregen op 25-11-2014 via: <https://www.leraar24.nl/dossier/2315/ict-in-het-onderwijs>.

Mortel, K. van & Ballering, C. (2014). Verdiepend lezen. Leerlingen begeleiden bij het begrijpend lezen van complexe teksten. Amersfoort: CPS.

Til, A. van (2011). Verantwoording meting taal en rekenen 2010. Arnhem: Cito. Verkregen via <http://www.cito.nl/zoekresultaten?q=ijsking+aan+referentiekader&cx=001030224019127005489%3arlc-8qekywtw&cof=FORID%3a9> op 25-11-2014.

Zonder auteur (2014). Handleiding Diaplus Schooljaar 2014-2015. Verkregen op 25-11-2014 via: <http://www.diataal.nl/downloads/1415%20Handleiding%20Diaplus.pdf>.

Zonder auteur (2014). Resultaten interpreteren Diatekst voortgezet onderwijs Schooljaar 2014-2015 Nederland. Verkregen op 25-11-2-14 via: <http://www.diataal.nl/downloads/1415%20Handleiding%20Diatakt%20NL.pdf>.